

Belkis Kümbetoğlu & İnci User & Aylin Akpınar,
*Kayıp İşçi Kadınlar: Kayıtdışı Çalışmaya Dair Bir Alan
Araştırması* (İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2013), 324 s.

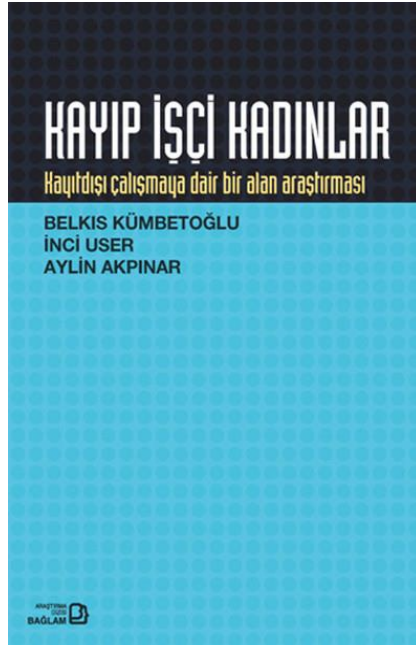
Hazırlayan

İD HÜLYA ÇAKIR^a

Geliş Tarihi: 07.12.2018 | Kabul Tarihi: 15.02.2019

© Çakır Hülya. "Belkis Kümbetoğlu & İnci User & Aylin Akpınar, *Kayıp İşçi Kadınlar: Kayıtdışı Çalışmaya Dair Bir Alan Araştırması*." *İğdir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 18 (2019), 577-580.

Eser, toplamda üç yüz yirmi dört sayfadan oluşmaktadır. Eserin ilk üç yüz bir sayfası kayıtdışı istihdam ve kadın işçiler ile ilgili literatür verileri ile harmanlanan görüşme verilerine, geri kalan kısmı, görüşme rehber formu ve araştırma katılımcılarının demografik bilgileri ve kaynakçaya ayrılmıştır. Kitabın araştırma konusu ile bağlantılı ana başlık ve alt başlıkları on bir bölümden oluşmaktadır. Araştırma Marmara Üniversitesi BAP Komisyonu tarafından desteklenmiştir.

^a Yozgat Bozok Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü
hlyackr@gmail.com

Araştırmanın Konusu ve Amacı

İstihdamdaki kadınların sorunlarını anlama genel çerçevesi altında kayıtdışı çalışan kadın işçilerin koşullarına odaklanılmıştır. Araştırmada katılımcılardan çalışma hayatlarını, karşılaştıkları sorunları ve sıkıntılarını, işsizlik dönemlerindeki deneyimlerini, hak ihlalleri karşısındaki duygularını ifade etmeleri bu şekilde istatistiki verilerden farklı olarak kişilerin kendi ifadeleriyle yaşanılanların anlamlandırılması amaçlanmıştır.

Kavramlar

Kayıtdışı İstihdam: Kayıtdışı işlerde işe başlamak için uyulması gereken işlemler, açıklanması gereken iş koşullarının olmaması veya çeşitli nedenler öne sürülerek hiç söylenmemesi de söz konusu olabilmektedir. Kayıtdışı çalışmanın genelde güvencesiz ve kişilerin bireysel inisiyatiflerine bağlı olmasının çalışanlarda yarattığı olumsuzlukları özeldir ise kadınların bu şekilde çalışmayı kabul etmesine zemin hazırlayan koşulların sebep sonuç bağlamında değerlendirilmesi önemlidir.

Göç ve Çalışma: 213 kadından oluşan araştırmanın örnekleminin %54.1'i buldukları ilin dışında doğmuş ve göçle gelmişlerdir (s. 139). Nereden göç edildiği, göç nedeni, göç edilen yerdeki sosyal ilişkiler ağı, destekler vb. gibi faktörler bağlamında kadın işçiler arasında farklılıklar bulunmaktadır. Araştırmacılar kadınlar açısından göç ve çalışma başlığını yeni bir ortamda, yeni hayatlarının inşasında artan ihtiyaç ve zor yaşam koşullarında eş veya diğer aile üyelerine yardımcı olabilmek için yine kendileri için bir diğer "yeni" olan ücretli bir işte çalışmanın bireysel ve toplumsal anlamda yarattıkları etkiler üzerinden değerlendirmişlerdir.

Küçük Yaşta Çalışma: Araştırmanın katılımcılarının önemli bir bölümü çalışmaya 10-15 yaşları arasında başladıklarını ve birçok işyeri değiştirerek, uzun saatler boyunca, çoğu zaman haftada bir gün dışında izin hakları olmadan çalıştırıldıkları belirlenmiştir (s. 145). Kız çocuklarının küçük yaşta çalışmaya olduğu kadar evliliğe de hazır addedildiklerini düşündürmektedir. Çoğu oldukça genç yaşlarda evlendirilmiş ve hamilelik ve

bebek bakımı gibi gerekçelerle aralar vererek de olsa çalışmayı sürdürmüşlerdir.

Çalışma Koşulları: Kayıtdışı çalıştırılan kadınların çalıştıkları yerlerin ortamlarının soğuk, sıcak, kirli, kalabalık, gürültülü gibi fiziksel özelliklerinden yakındıkları görülmektedir (s. 180). Araştırmacıların görüşme gerçekleştirdikleri katılımcılar aile bütçesine katkı sağlamak amacıyla küçük yaştan itibaren ki bu durum aynı zamanda vasıfsız olmalarına da sebebiyet verdiği için çalışma ortamının çok da elverişli olmadığı işyerlerinde yaşlarının küçük olması da bahane edilerek çoğu zaman emeklerinin karşılığını tam olarak alamadan ama az da olsa kazançlarının sürekliliği olsun diye de sessiz kaldıkları bir iş hayatı geçmişi olduklarından bahsetmişlerdir.

Çalışma Yaşamı ve Aile: Kadınlar geleneksel değerler açısından evlilik yoluyla toplumsal kimlik kazanmaktadır. Bir erkeğin karısı olarak toplumda yer edinebilmektedir. Kadın ve erkeğin yaşam şansları eşit değildir. Kadının ev işleri yapması “doğal” olarak algılanır ve kadın emeği değersizleştirilir. Bakım hizmetleri kadınlar tarafından hanelerin içinde göze çarpmadan yerine getirilmekte; kadınların yaşlı ebeveynlerine, eşlerinin anne ve babalarına ve akrabalarına yaşlılıklarında bakmakla yükümlü olması durumu da söz konusudur (ss. 239-274). Çalışma yaşamı ve aile başlığı araştırmada çalışma koşulları bölümünün alt başlığı olarak açılan “ikinci vardiya” kavramının altını daha da doldurmakta ve örneklendirmektedir.

Araştırma Süreci Süresi

“Kadın ve İstihdam: Değişen Koşullar, Değişmeyen Eğilimler: Tekstil, Gıda ve Hizmet Sektörlerinde İş Güvencesi ve Sosyal Koruması Olmadan Çalışan Kadın İşçiler” başlıklı araştırma projesinin bulgularına dayanan bu çalışmanın yapıldığı yıllarda (2008-2010) Türkiye’de büyük bir ekonomik kriz yaşanmış; kriz ekonominin tüm kesimlerine ve çalışanların çoğuna çeşitli düzeylerde etki etmiştir. Artan eşitsizlikler, buhran dönemlerinde görülen büyük boyutlarda işsizlik, yoksulluk, çalışanlar arasında ücret dengesizlikleri de bu dönemin olgularındır.

Veri Toplama Teknikleri: Araştırma verileri 213 yapılandırılmış görüşme formlarıyla derinlemesine mülakat ve 3 odak grup görüşmesi ile oluşturulmuştur. Örneklemin belirlenmesinde hedeflenen üç sektörden en az birinde, bir süre veya sürekli olarak kayıtdışı çalışmış olma niteliği aranmıştır. Örnekleme anahtar kişiler aracılığıyla ulaşılmış; kartopu örnekleme yöntemiyle görüşülecek kişilere ulaşmaya devam edilmiştir. Araştırma kapsamında yaş dağılımları 17-46 olan, her biri araştırma kapsamındaki sektörlerden bir ya da ikisinde değişik sürelerle çalışmış katılımcılarla 3 odak grup tartışması da yapılmıştır. Araştırmada nitel yöntemin kullanılmasının etkisiyle serbest, kişilerin kendi anlam dünyalarıyla değerlendirdikleri durumları içeren öznel bir anlatım söz konusudur.

Mukayese ve Genellemeler: Kayıtdışı çalışmada özellikle kadınlar aleyhine gelişmelerin sadece ülkelerin gelişmişlik göstergelerine göre değişim göstermediği hatta küreselleşmenin etkileriyle benzer süreçler yaşandığı bu sebeple istihdamda kayıtdışılığın sömürü ve güvencesizliğinin globalleşen bir sounsala dönüştüğü ve ataerkil toplum yapısının inşa ettiği kadınların kamusal alanda erkeklerden daha az görünür olması, ikincilleştirilme süreçlerinin yaşanılan kısır döngünün sebebini oluşturması sebebiyle çözümün zihniyetin değişimiyle gerçekleştirilebileceği önerisini sunması bakımından da önemlidir.

Sonuç ve Değerlendirme

Araştırmada kadın istihdamı ve kayıtdışılığın çalışılmış olması araştırmacıların özellikle günümüzde istihdam biçimlerindeki değişimi yakından gözlemleyip güncel bir sosyal sorunu değerlendiriyor olmaları bakımından önem taşımaktadır. Kadınların istihdamı denildiğinde sürecin sadece iktisadi açıdan değil sosyolojik açıdan ve özelde ise bireylerin sosyo-ekonomik değerlendirmeleriyle yaklaşılmasının ancak konuyu çok boyutlu ele alınıp derinlemesine analizin gerçekleştirilebileceğinin somut bir örneği olarak tasarlanması ve saha çalışması sonrasında listelediği önerilerle literatüre katkı sağlamıştır.